

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Om den gammeldanske Rim-Krønike

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Om den gammeldanske Rim-Krønike", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 132. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1826_429-txt-shoot-idm1158.pdf (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Om den gammeldanske Rim-Krønike.

(Fortsættelse; see Nr. 16.)

Det er da ogsaa et af Freds-Vilkaarene mellem den ærede Læser og min skrivende Ringhed, at vi i det Mindste tredele første Afsnit, saa Humble beholder sin Gaard, hvor den laae, med Rune-Stenene paa hosliggende Konge-Høie, Amleth beholder sin Borge-Stue, og de Øvrige forliges i Ingels Kro, som de er Venner til; men det seer jeg forud, der vil ligge et farligt Huus, og fremforalt taaler Offe vist paa ingen Maade, at hans gamle, blinde, men derfor hverken vanvittige eller følesløse Faders Danske Daglig-Stue skal gjøres til et Giæste-Kammer i Kæmpe-Kroen, hvor man kræser op for sig med udlændiske Retter, og hvor Stærkodder, som finder det for galt, gjør det, som en reen Cannibal, tvertimod ret Kæmpe-Lov, ti Gange galere. Dog, som sagt, lad dem forliges, som de er Venner til; thi som Rim-Smed føler jeg ikke synderligt Kald til at skille dem ad, og har de end ikke nær saa fuldelig, som det kan synes, Sprog tilfælles, kan de dog godt forstaae hinanden, saa jeg vil kun sige, jeg troer det var bedst, hver holdt sig paa sit Eget, enten det saa er Lidt eller Meget.

Mellem-Afsnittet er det altsaa egenlig, som aftvinger mig den dristige Giætning, at Abbederne i Soer, eller gamle Axel, maa have fundet, det 137klædte kiønnest, at hver Konge fik sit eget Ansigt, og at der, for at udrette saa store Ting, er brugt det simple, men ufeilbare Huus-Raad, at lade hver Konge have en Rimer aldeles for sin egen Mund; unægtelig et geniask Indfald, men som dog kom ei blot Knud den Store og den Hellige, men ogsaa Valdemarerne og Absalon dyrt at staae; thi da Ingen ved Kloster-Løftet kunde forbinde sig til at blive en ordenlig Rim-Smed, kom her en stor Deel an paa et Lykke-Træf, saa det var intet Under, at Raden kom seent til Valdemarerne.

Saa gaaer det i Verden: de der havde bygget Klosteret, og forsynet Kielderer med det gode, gamle Thordmaanedes-Øl, fandt, da de giæstede det, Tønden tom, og skulde trøste sig ved, at det tynde Øl, der kom bagefter, var klarlig tilsyne i de nyslebne Frimurer-Glas, der endda var langt fra at klinge saa kiønt som Lodbrogs Krus, da han drak det gamle Øls Skaal i Bærmen, og spaaede Valdemarerne ilde, med sit Ravne-Galder:

Lykken hun maa vel lignes et Glar,
hvo det giver Gjem, han vorder det var:
Naar det skinn alsomklarest,
da brister det alsomsnarest.* S. 132. Hvor skiøre de Glas-Rim er, seer man blandt Andet ogsaa deraf, at man i Trykkeriet har klemt et af dem midt over, uden at Nogen mærkede det, før man nys fandt Skaarene i Tydskland, da Enhver kan see, hvordan det har siddet. S. 207.

Saxo, med hvis Kalv de gamle Kloster-Bønder 138havde pløiet, lædskede de høilærde Herremænd i Høst end ikke med en Drik Vand, og Valdemars-Dagene, som dog aabenbar har avlet det Bedste af Rim-Krøniken, kom til at staae i Valdemars-Rimene, som om Deres Fattigdom var Skyld i Rimenes Tomhed, en Mistanke, der vist nok er ligesaa latterlig, som uretfærdig, men som jeg dog rødmende maa tilstaae, selv at have næret, og som kun er daarlig undskyldt med den i Øvrigt sande Bemærkning, at Rimene om Oldtiden illuderer, saa man glemmer, at netop de er fra Valdemars-Dagene, man laster, og Valdemars-Rimene derimod i det Høieste kun fra Valdemar Atterdags, og den sorte Døds Tid, og det sidste Afsnit sikkert nok fra det femtende Aarhundrede.

Dette er den eneste rimelige Maade, hvorpaa jeg troer, at Rim-Krøniken, der er et besynderligere Værk, end mange troe, lader sig forklare, og vist er det, at lige til Valdemarerne har hver Konge med Daad et ganske eget Ansigt, og selv de Daadløse en egen Maske, der er kiendelig om ikke paa Andet, saa paa Baandene, og det er ei mindre vist, men endnu langt klarere, at vi i Rim-Krøniken, som i et Speil, see Culturens Gang, i Rime-Kunstens og Stilens Fremskridt og Forfald, fra den tidlige Middelalder, til Slutningen af det femtende Aarhundrede.

Vil man nu indvende, at dertil er Sproget i første Afsnit alt for nyt, ligner det alt for meget vort nærværende, da behøvede jeg kun at svare: giv os Rim-Krøniken ucorrecteret, eller siig os, i det Mindste, hvormange Ord og Talemaader man forandrede tilligemed hvad vi veed, der engang stod: havde jeg ei holdet mig saa fool, thi da først kan vi ret tale om Sprog-Forskiellen i Rim-Krøniken; men jeg troer ikke selv, at den Correctur, der har ladet saamange ubekjendte Ord staae, har strakt sig 138meget videre end, som vi i

det gamle Brudd-Stykke see, til Stavning og Partikler, som i aandløse Tider stedse agtes for det Vigtigste ved en Bog. Tvertimod paastaaer jeg, at naar man blot forudsætter denne beviislige Correctur, i Henseende til Bogstaver, feilende Partikler, og enkelte forældede Ord, da er Sproget, i den første Deel, netop som man kunde vente det i Rim fra Saxos Dage. Man indvende her kun ikke, at det er umueligt, fordi dengang talde vi Islandsk, thi det er jo dog aabenbar et Æventyr, som nok kan mere Børnene paa Island, men som Boglærde af alle Tunge-Maal skulde rødme ved at kalde Andet, end et Æventyr, der ikke allene fattes al historisk Grund, men strider imod al Erfaring. Det er nemlig vist, at vore Bønder nu ikke tale Islandsk, og hvem der vil paastaae, deres Forfædre har gjort det, maa da enten mane os dem op, at vi kan høre det, eller i det Allermindste opvise en sikker Kiends-Gierning, saasom Indvandring af et Folk, der talde Dansk, der muelig kunde tilveiebragt en Forandring, som grændser til det Utrolige; især naar man ret overveier den urokkelige Kiends-Gierning, at Jyderne f. Ex. end ikke ved i 300 Aar bestandig at høre jeg i Kirken, ja end ikke ved der og i Skolerne at sige det selv, har aflagt deres A. Sandelig, mod en saadan Kiends-Gierning maa det, om den ogsaa blot skal opveies, lægges noget ganske Andet i Vægt-Skaalen, end en gammel Lov-Bog, og end alle Danmarks Rune-Stene, der kan være tunge nok at stave paa, og haarde nok at bide i, men er just derfor sikkert aldrig læste af dem, de sattes for, og endnu mindre ristede med deres Tunge, som de dog nødvendig maatte være, naar de skulde bevise ikke hvad Rune-Mesteren havde ved Haanden, men hvad Danske Folk førde i Munden. Om Lov-Bogen var der meget at sige, men her vil jeg indskrænke 139 mig til det Klareste, og spørge de Faa, der kiender gamle Danske Bøger af to Slags, om de ikke finder, at Sproget i Kingos Psalmer ligner meget mere Tunge-Maalet, end Sproget i Danske-Lov, og om de derfor har mindste Tvivl paa, at de to Bøger jo er jævnaldrende, eller om de virkelig mener, at vore Bønder i Christian den Femtes Tid talde som Danske Lov, og har siden fordærvet deres Sprog, med Ord og Tale-Maader, som Kingo og Andre forskrev fra Tydskland, eller greeb i Luften! Hvad mig angaaer, da finder jeg det høist naturligt, at naar et Bog-Sprog danner sig, da holde Rim-Smedene sig mest til Folke-Munde, som er hvad de vil leve i, og de Lov-Kloge mest til deres egen Pen, som er hvad de skal leve af; thi naar Folket ikke forstaaer Rimeren, da har han udsolgt, men naar man ikke forstaaer Loven, da er det netop Vand paa Fortolkerens Mølle. Hermed vil jeg ingenlunde sige noget Ondt om vore gamle Lov-Mænd, men kun oplyse, hvorfor Rimerne til alle Tider, naar de ikke, som vi, rimer mest for dem selv, er langt omhyggeligere for at tale Folket efter Munden, end Juristerne; thi i Øvrigt er der en dybere Grund til Forskiellen mellem Sproget i Rim, og i Lov-Bøger, fornemmelig fra Først af, og det er den, at Jurister ligesaa lidt som andre Mennesker skrive folkeligere end de kan. En Rim-Smed, som duer noget, maa nemlig for Resten være saa ubetydeligt et Creatur i Verden, som man vil, og som især Lov-Mændene gerne ansee ham for, saa maatte dog selv de tørreste Jurister ønske, de havde hans Mund, naar det gjælder om at snakke Folk et Øre af, altsaa ogsaa hans Pen, naar de engang imellem behøver en, der er dypet i Munden, eller som skal skrive op, hvad Folk ikke meer maae sige til hinanden, uden, de vil stævnes; thi det er stakkels Rim-Smed medgivet af vor Herre, der ikke vilde 139 giøre ham til Stifbarn, at kunne, især naar han er ustuderet, tage Folket Ordene af Munden, og føre dem i Pennen, som ingen Ting, medens andre velstudeerte Folk maae for det meste nøies med at skrive ud af andre Bøger, og det fuldofte af Fremmedes, de kun saa halv om halv kan oversætte. Da Talen nu her paa den ene Side er om Jydske Lov, der naturligviis er skrevet af Folk som havde læst ældre, ikke Danske Lov-Bøger, og paa den anden Side om Rim-Krøniken, der øiensynlig er begyndt af Smede, som Lærdommen ikke trykkede, saa mener jeg, det er høist naturligt, at vi ikke finder vore Bønders Sprog i Lov-Bogen, men noget saa nær i Rim-Krøniken; noget saa nær, siger jeg; thi fuldelig finder vi det ikke, som heller ingenlunde var at vente, deels fordi Smedene, saavel som Rimene, paa Amleths nær, var temmelig smaa, deels fordi vore Bønder ogsaa, hvor langsomt Sligt end gaaer, dog har forandret deres Sprog noget i 600 Aar, og endelig fordi der var skrevet Vers paa Angel-Sachsisk, maaskee ogsaa paa Islandsk, førend paa Dansk; thi at de Danske Rim-Smede ikke er ganske frie for den Feil, imellemstunder at prale lidt med fremmede Fjer, det har Erfaring lært. Vi finde i Øvrigt, hvad vi maae vente i en Tid, der ikke seer paa Skallen, men paa Kiernen, ei paa Pynten, men paa Kraften: uøvede Hænder, haarde Sammenføjninger, og hovedkulds Overgange, som forudsætter, at Læseren hører hvad han seer, mange Substantiver, færre Verber, endnu færre Adjectiver, mest korte, og saa faa Pronominer, Adverbier og Conjunctioner som mueligt. Saaledes er Folke-Talen i Affect, og saaledes maae de første skrevne Rim see ud. Skjolds Rim f. Ex. er hvad vi maatte kalde en lidt stiv, men fyndig, kraftfuld Indskrift paa den bedste Konges Mindes-Mærke. Man høre:

Det bør hver Konning at have til Sæd:
140 beskærme sine Land og holde Fred,
Og vide og giøre sin Almue Gavn,
for hvilke han bær sit Konninge-Navn.
Jeg elskde mit Riges gode Mænd,
og hjalp og trøstede dem, hver og en,
Fattig Folk gjorde jeg og saa,
thi monne det mig vel med alle gaae.
Den som arm og ussel var
jeg gav hannem Gunst og gode Svar.

Man tænke sig dette stavet, som naar en vittig Bonde vil skrive Ord efter Lyden, han aldrig saae i Bog, man tænke sig det at borte, der sagtens er inskudt, man tænke sig endelig, om man vil, et halvfremmed Ord, og da tør jeg love for, man seer et dansk Rim, som det maatte see ud, hvor det 12te og 13de Aarhundrede

mødes, for at man ved Slutningen af det 15tende kunde rime, som følger:

Jeg spurgde, at det saa skrevet stod,
at ingen bør mildere at være,
End nogen en Konge eller Fyrste god,
som styre vil Land med Ære.
Thi tog jeg mig det i Sind,
at jeg vilde aldrig begiære,
Siden jeg kom først i Danmark ind,
Nogenmands Liv eller Ære,
Dog jeg vel ofte og idelig
maatte det gjort med Rette,
Da vilde jeg heller miskundelig
give det til med Slette. *S. 248, vilde, i 9de Linie, har jeg rettet som en Trykfeil til vel,
da mig syntes, det var for galt..

Dette er, som man seer, ogsaa Lapidarstil, og skulde sige omtrent det Samme, som hine Linier af Skjold, men Forskjellen er indlysende, som mellem et djærvt Bonde-Sprog, og en naragtig Skoleholder-Stil, der gjør sig tyk med de døde Elementer af et dannet, men igien forfaldet og opløst Bog-Sprog; hvad hist var lidt ubestemt, er her udtværet, hvad hist var haardt, er her udvandet. Saaledes er Verdens Løb i alle Maader: de Smaa-Krabater, som i en djærv, kraftfuld Tid knap faaer Lov at sidde i et Muse-Hul, træder i matte og søvnige Dage op som 140store Karle, og som djærve Kæmper om Keiserens Skiæg. Substantiver og Adjectiver er, med Verberne, Aandens og Livets Statholdere i Ordets Rige, og de afledte Adjectiver ere, som fælles Børn, deres Lyst og Glæde, Resten er bestemt til at tjene; men naar Katten er borte, spiller Musene paa Bænke, naar Aanden ∴ Kraften forgaaer, skeer der et formeligt Oprør mod Substantiver og Verber, af opblæste Conjunctioner, i Spidsen for en Flok langstranglede Adverbier, hvoraf det Ene har slugt en Præposition, det andet et Substantivum, og i Forbund med en Deel troløse Adjectiver, Hjelpe-Verberne, og de personlige Pronominer; alle de Substantiver og Verber, der ikke vil overgive sig, slaaer man ihjel, og slæber af med Resten, saa en Steen maa sig forbarme, da skriver man, som vi saae, og som vi see:

Paa det jeg vilde at danske Mand
skulde blive desbedre i Lune,
da kiøbde jeg Stormar og Holzeland
Alt ind til Danmarks Krune.

Man maa slet ikke troe, jeg er blind for en saadan Stils Fortrinlighed til sit Brug: til Contracter, Skiøder, Obligationer, og i det Hele til al muelig Skrift, som ikke har andet at gjøre, end at staae stille og holde en Skielm Fingeren paa Øiet, ja, naar man endelig skulde vælge Eet af To, maatte man overalt, hvor Bestemthed er Hoved-Sagen, heller kaare den vandede, end den dunkle, den matte end den fyndige Stil, men hvor det giælder om at løbe let og falde kiønt, eller om at vække op og slaae tilbunds, der er den unægtelig, som det femte Hiul til en Vogn. Desaaarsag bruger den Rim-Smed som duer noget, aldrig to Ord, end sige de to Conjunctioner eller andre Partikler, hvor een til Nød kan være Nok, men det forstaaer sig, Nød bryder alle Love, og naar man har det naragtige Indfald at ville skrive Rim, uagtet man kun kan skrive Obligationer, er fattig paa Rim, og ei min¹⁴¹dre paa Tanker, da kniber det, da giælder det især om at finde Ord, som, uden at kræve nye Tanker, kan fylde op i Linien, og da saavel Verber som Substantiver er for storagtige til at være blot Fylde-Kalk, saa hyrer man sig Hjelpe-Tropper til den daglige Tjeneste, af det Slags Folk, der har hjemme allevegne, og tjener syv Potentater med eet Par Skoe. Saaledes gaaer det, i aandløse, altsaa aandelig livløse, Dage ganske naturlig til, at: paa det jeg vilde at – da, bliver sat paa Noder, at item (ofte og idelig) maa hjelpe ligesaavel til et Vers, som til en Præken, og, kort sagt, at Stilen bliver saa slæbende og farveløs, som Kong Albrekts femtenalenlange Vadmel-Strud, hvis Lydd vist nok ei, som Kæmpe-Visens Gylden-Stykke, staaer Fare for at falme, men hvis høieste Skiønhed da ogsaa er en saadan Spidsborger-Vittighed!

(Sluttes i næste Nr.)